

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

doende oplossing biedt. Wat afwijkend (‘pervers’) is, hangt af van de prevalentie maatschappelijke benadering. Tegenwoordig domineert de juridische benadering. Een evenwichtige ‘mix’ van deze benaderingen geeft de beste kans op een aanvaardbare regulatie van een ontregelde drift, concludeert hij.

Tijdens dit symposium viel mij op dat de betekenis van vroege traumatisering of mishandeling voor het ontstaan van pedofilie onvoldoende onderzocht is om conclusies te kunnen trekken. De wortels van pedofilie lijken diep te liggen. De vraag naar de invloed van de omgeving op de eventuele biologische kwetsbaarheid bij het manifest worden van perversie, bleef onbeantwoord. Het was, zoals gewoonlijk, een bruisend Artis-symposium. Ik heb wederom genoten, gelachen en genoeg stof tot verder denken gekregen.

Gebrek aan bewijs?

Verslag van

Langdurige psychoanalytische behandelingen — Wat is er toch mee aan de hand?
[Amsterdam, 15 oktober 2010]

HANSA VAN RAMSHORST

In juni 2010 verscheen, op initiatief van vier psychoanalytische instanties, de *Leidraad langdurige psychoanalytische behandelingen*. Door een samenloop van omstandigheden werd juist in maart 2010 door het College voor Zorgverzekeringen (CvZ) het besluit genomen om psychoanalyse uit het basispakket zorg te schrappen. Beide gebeurtenissen waren voor Benecke aanleiding hier een studiedag aan te wijden. Onder enthousiast en kritisch voorzitterschap van Arend Jan Heerma van Voss werd het eerste exemplaar van de *Leidraad* overhandigd aan Jan Swinkels, bijzonder hoog-

leraar richtlijnontwikkeling in de gezondheidszorg. Swinkels ging in op de lange weg van leidraad naar richtlijn. Voor deze laatste is bewijs van effectiviteit noodzakelijk. Een richtlijn zal gerealiseerd moeten worden via de beroepsverenigingen, door middel van het inbrengen van kennis en toetsen op effectiviteit. Swinkels wees op de inconsistentie en willekeur die het CvZ laat zien door bepaalde interventies, op grond van gebrek aan *evidence-based* onderbouwing, uit het basispakket te halen. Andere interventies, zoals bijvoorbeeld de bariatrische chirurgie (maagverkleinende operaties) in de somatische zorg, blijven wel vergoed ondanks een vergelijkbaar gebrek aan *evidence*.

Thijs de Wolf en Frans de Jonghe lichtten het proces van totstandkoming en de inhoud van de leidraad toe. Gezien de groeiende behoefte aan een eenduidige en transparante indicatiestelling en toepassing van langdurige psychoanalytische behandelingen voor volwassenen (LPB) en de noodzaak van reproduceerbare lange-termijn-uitkomsten, is in opdracht van de Nederlandse Vereniging voor Psychoanalyse, het Nederlands Psychoanalytisch Genootschap, de Nederlandse Vereniging voor Psychoanalytische Psychotherapie en het expertisecentrum Nederlands Psychoanalytisch Instituut een gemeenschappelijke werkgroep ingesteld om een *Leidraad langdurige psychoanalytische behandelingen* te ontwikkelen. Bij het opstellen van de leidraad is getracht zo veel mogelijk aan te sluiten bij de resultaten van wetenschappelijk (empirisch) onderzoek.

Rien Van zette in zijn voordracht de indicatiegebieden en indicatiestelling van LPB uiteen. Het indicatiegebied van LPB betreft — in psychoanalytische termen beschreven — persoonlijkheidsproblematiek, waarbij de problematiek wordt opgevat als conflict- en/of ontwikkelingspathologie die niet aan te duiden is met DSM-IV-categorieën. De metanalyses van effectiviteitsonderzoek berusten echter wel op psychopathologie die in DSM-termen gedefinieerd is. Omdat voor het aantonen van effectiviteit

sprake moet zijn van klinisch relevante persoonlijkheidsproblematiek benadrukte hij het belang van het verzamelen van klinische ervaringen in een breder kader dan gedefinieerd binnen de DSM-classificatie. Positieve beeldvorming is hierbij van groot belang. Door meer aandacht en inhoud te geven aan de categorie patiënten *‘sick enough to need it and healthy enough to stand it’*, kan meer zichtbaar worden dat LPB waardevol is voor een grotere groep dan slechts *‘de worried-well’* en *‘YAVIS’*-patiënten, wie eigenlijk *‘niets’* zou mankeren.

Of psychoanalyse een pseudowetenschap is werd door André Klukhuhn, scheikundige en filosoof, aan de orde gesteld. Hij maakte een kleine verkenningsstocht naar de wetenschappelijke status van de psychoanalyse en merkte samenvattend op dat de methode van de psychoanalyse de hermeneutiek is. Er is een tijd geweest dat de hermeneutiek als een wetenschappelijke methode werd gezien of in ieder geval een fundamentele bijdrage aan de wetenschap leverde (Feyerabend, Rorty, Einstein). Wetenschappelijk is wat in een bepaalde tijd *‘wetenschappelijk’* wordt genoemd.

Jack Dekker, Saskia de Maat, Jacques Barber (University Pennsylvania, Philadelphia) en Olavi Lindfors (Helsinki University) presenteerden hun onderzoeksbevindingen aan de hand van het controversiële standpunt dat *‘psychoanalyse een pseudotheorie zou zijn met onwerkzame behandelingen’*. Saskia de Maat lichtte toe dat de mogelijkheid om *evidence-based* uitspraken over psychoanalyse te doen beperkt, maar niet afwezig is. Een *randomized controlled trial* (RCT) bij psychoanalyse lijkt moeilijk haalbaar vanwege de hoge kosten van langlopend onderzoek, het probleem bij de realisatie van de *double-blind*-voorwaarde, en de ethische moeilijkheid van het werken met een controlegroep. Een overzicht van het beschikbare empirische bewijs op het niveau van cohortonderzoek suggereert dat psychoanalyse een effectieve behandelmethode is, met matig tot grote symptoomreductie en persoonlijkheidsveranderingen. De effecten

op het gebied van symptoomreductie zijn het duidelijkst. Persoonlijkheidsveranderingen lijken meer bescheiden, maar ook moeilijker te bereiken omdat het hier om lang bestaande, vaak niet bewuste patronen gaat. Deze bescheiden verandering kan echter van groot belang zijn omdat deze grote gevolgen kan hebben voor symptoomvermindering. LPB's, met uitzondering van psychoanalyse, zijn inmiddels steeds meer onderbouwd met RCT's die laten zien dat zij goede resultaten behalen en een langer aanhoudende werkzaamheid hebben dan korter durende interventies. De andere sprekers lieten zien dat de werkzaamheid van psychoanalyse empirisch aantoonbaar is, maar dat aanvullend onderzoek noodzakelijk is. Een RCT is in hun onderzoekscentra eveneens, om de eerder vermelde redenen, moeilijk gebleken, al is in de Verenigde Staten recent een pilot-onderzoek gedaan waarin patiënten aselekt verdeeld werden over psychoanalyse, cognitieve gedragstherapie of psychoanalytische psychotherapie. Nu rest de vraag of deze pilot in een groter onderzoek om te zetten is. Fins onderzoek laat zien dat er voldoende empirische onderbouwing is voor de conclusie dat er aanzienlijke verbetering wordt waargenomen na LPB bij meervoudige persoonlijkheidsstoornissen, in het bijzonder in de vorm van persoonlijkheidsveranderingen.

Deze inspirerende dag werd afgesloten met de aanbeveling meer te werken aan positieve beeldvorming van de LPB. Om praktische en ethische redenen is het niet mogelijk het bewijs voor de werkzaamheid van psychoanalyse middels RCT's te leveren. Op professionele wijze zal de beroepsgroep door cohortstudies en vergelijkend onderzoek, weliswaar noodgedwongen met een lager niveau van bewijs volgens de *evidence-based* methodiek, de werkzaamheid van LPB moeten onderbouwen. De *Leidraad* is hiertoe een waardevolle aanzet. Het motto zou hierbij mogen zijn: Gebrek aan bewijs van werkzaamheid is niet gelijk aan bewijs van gebrek aan werkzaamheid.